e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

IJTIMOIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 10

2026

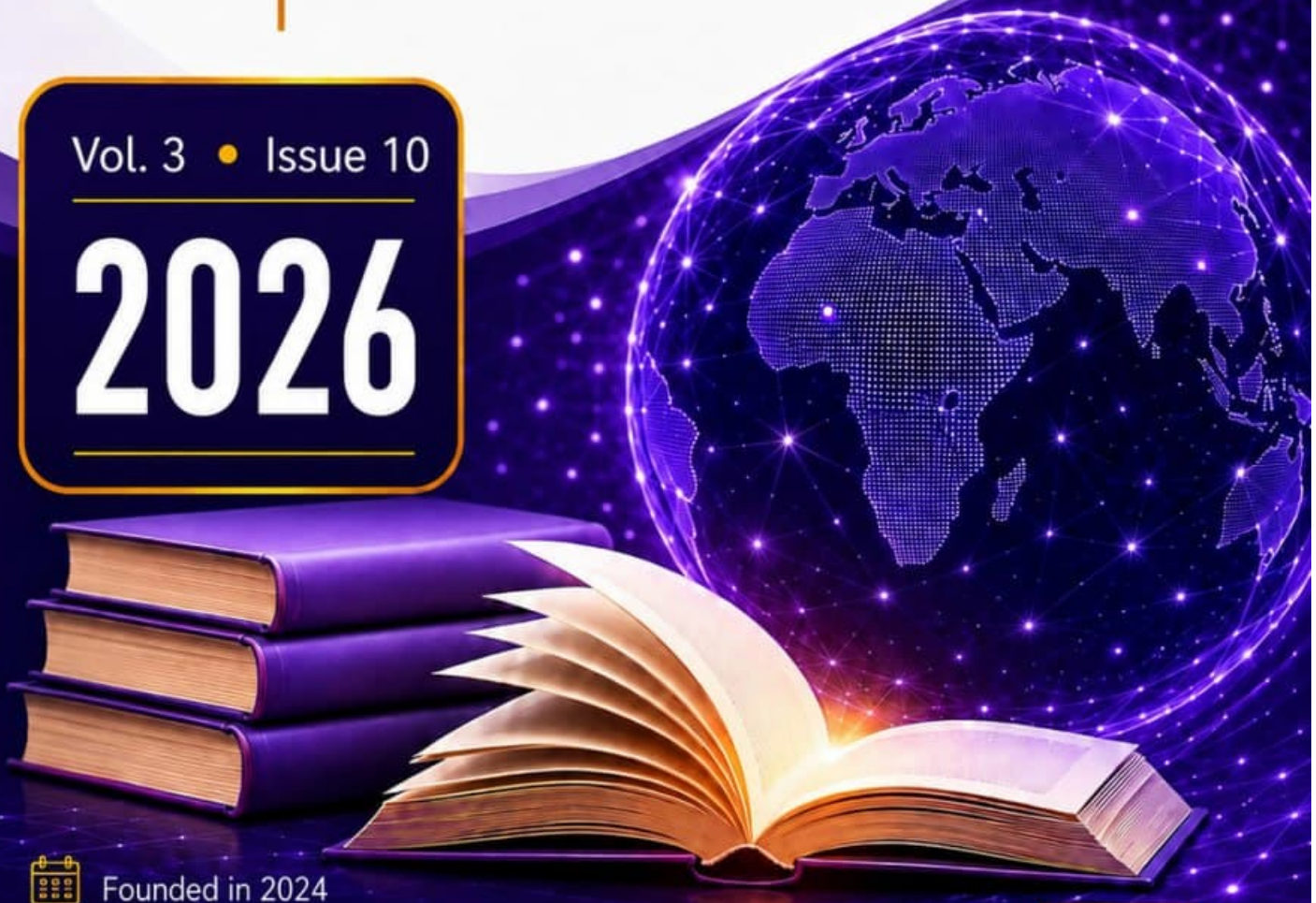

Founded in 2024

publishscience.uz | publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

ISSN 3060-5059 (Online)
Article / Original paper https://doi.org/10.67227/600sef30

MUSIQA TA'LIMIDA TALABALARNING O'QUV-BILISH FAOLIYATINI FAOLLASHTIRISH ZARURIYATI

Raximov Zokir Toshtemirovich
Yunus Rajabiy nomidagi O'zbek milliy musiqa san'ati instituti, professor.
e-mail: z.raximov@internet.ru **ORCID:** https://orcid.org/0000-0002-5648-8119

Annotatsiya.

Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida musiqa ta'limi yo'nalishida tahsil oluvchi talabalarning o'quv-bilish faoliyatini faollashtirishning pedagogik, psixologik va didaktik asoslari nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Musiqa ta'limining o'ziga xos xususiyatlari, jumladan, eshitish idroki, musiqiy tafakkur, badiiy-estetik anglash, ijrochilik mahorati, ijodiy izlanish va refleksiv qobiliyatlarning o'zaro bog'liqligi asoslab beriladi. Talabaning ta'lim jarayonida faqat bilimlarni qabul qiluvchi subyekt emas, balki mustaqil fikrlovchi, musiqiy hodisalarni tahlil qiluvchi, badiiy yechimlar ishlab chiquvchi va o'z ta'lim trayektoriyasini boshqaruvchi faol ishtirokchi sifatida shakllanishi zarurati yoritiladi.

Kalit so'zlar: musiqa ta'limi, o'quv-bilish faoliyati, bilish faolligi, musiqiy tafakkur, ijodiy mustaqillik, mustaqil ta'lim, pedagogik hamkorlik, muammoli ta'lim, refleksiya, formativ baholash, raqamli texnologiyalar.

НЕОБХОДИМОСТЬ АКТИВИЗАЦИИ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ В МУЗЫКАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Рахимов Зокир Тоштемирович
Институт узбекского национального музыкального искусства имени Юнуса Раджаби, профессор.

Аннотация.

В данной статье представлен теоретический анализ педагогических, психологических и дидактических основ активизации учебно-познавательной деятельности студентов, обучающихся по направлению музыкального образования в высших учебных заведениях. Обосновываются специфические особенности музыкального образования, в том числе взаимосвязь слухового восприятия, музыкального мышления, художественно-эстетического осмысления, исполнительского мастерства, творческого поиска и рефлексивных способностей. Раскрывается необходимость формирования студента в образовательном процессе не только как субъекта, воспринимающего знания, но и как активного участника, способного самостоятельно мыслить, анализировать музыкальные явления, разрабатывать художественные решения и управлять собственной образовательной траекторией.

Ключевые слова: музыкальное образование, учебно-познавательная деятельность, познавательная активность, музыкальное мышление, творческая самостоятельность, самостоятельное обучение, педагогическое сотрудничество, проблемное обучение, рефлексия, формирующее оценивание, цифровые технологии.

THE NECESSITY OF ENHANCING STUDENTS' EDUCATIONAL AND COGNITIVE ACTIVITY IN MUSIC EDUCATION

Raximov Zokir Toshtemirovich
Yunus Rajabi Institute of Uzbek National Musical Art, Professor.

Abstract.

This article provides a theoretical analysis of the pedagogical, psychological, and didactic foundations for enhancing the educational and cognitive activity of students majoring in music education at higher education institutions. It substantiates the specific characteristics of music education, including the interrelationship between auditory perception, musical thinking, artistic and aesthetic understanding, performance skills, creative exploration, and reflective abilities. The article highlights the need for students to develop not merely as passive recipients of knowledge in the educational process, but as active participants capable of independent thinking, analyzing musical phenomena, developing artistic solutions, and managing their own educational trajectories.

Keywords: music education, educational and cognitive activity, cognitive engagement, musical thinking, creative independence, independent learning, pedagogical cooperation, problem-based learning, reflection, formative assessment, digital

technologies.

Kirish. Zamonaviy oliy ta'lim tizimida ta'lim sifatini oshirish masalasi talabalarga muayyan hajmdagi nazariy bilimlarni yetkazish bilangina cheklanmaydi. Musiqa ta'limida mazkur vazifa alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki musiqiy bilimlarni o'zlashtirish jarayonida talaba faqat tushunchalar, qoidalar, musiqiy nazariya va tarixiy ma'lumotlarni egallamaydi. U bir vaqtning o'zida tovushlarni farqlaydi, ritmik va melodik munosabatlarni anglaydi, asarning badiiy mazmunini idrok etadi, musiqiy obrazlarni talqin qiladi, ijrochilik yechimlarini izlaydi va o'z faoliyati natijalarini baholaydi. Demak, musiqa ta'limida bilish jarayoni intellektual, hissiy, sensomotor va ijodiy faoliyatning murakkab birligini tashkil etadi. Shu nuqtai nazardan, o'quv-bilish faoliyatini faollashtirish oliy ta'limning ustuvor pedagogik vazifalaridan biri hisoblanadi.

Musiqa ta'limida talabalar ishtirokiga bag'ishlangan tadqiqotlarda ta'limga jalb etilganlikni birgina darsda qatnashish yoki topshiriqni bajarish bilan tenglashtirish mumkin emasligi ta'kidlanadi. Talabaning intellektual sa'y-harakatlari, hissiy munosabati, hamkorlikka tayyorligi va ta'lim jarayoniga ta'sir ko'rsatish imkoniyati ham muhim ahamiyatga ega [5]. Bundan kelib chiqadiki, musiqa ta'limida faollikni shakllantirish uchun talabaning tashqi ishtiroki bilan bir qatorda uning ichki bilish ehtiyoji, musiqiy tafakkuri va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirish zarur.

Mavzuning dolzarbligi yana bir muhim holat bilan belgilanadi: musiqa pedagogikasida o'qituvchining ijrochilik namunasini ko'rsatishi, asarni sharhlashi, texnik xatolarni tuzatishi va tayyor bilimlarni bayon qilishi zarur bo'lsa-da, mazkur usullar ta'limning yagona mexanizmiga aylanganda talabaning mustaqil bilish imkoniyatlari cheklanishi mumkin. Agar talaba musiqiy asarning mazmuni, shakli, uslubi va ifoda vositalari to'g'risidagi barcha xulosalarni faqat o'qituvchidan olsa, u tayyor talqinni qayta aytishi mumkin, ammo yangi musiqiy vaziyatni mustaqil tahlil qilishda qiynalishi ehtimoldan xoli emas.

Shu sababli musiqa ta'limida pedagogik boshqaruv bilan talabaning mustaqilligi o'rtasida maqbul muvozanatni ta'minlash lozim. O'qituvchi bilimlarning yagona manbai sifatida emas, balki talabaning musiqiy tafakkurini rag'batlantiruvchi, muammoli vaziyatlar yaratuvchi, ijodiy izlanishini yo'naltiruvchi va o'z-o'zini baholashiga ko'maklashuvchi pedagogik hamkor sifatida faoliyat yuritishi kerak.

UNESCOning madaniyat va san'at ta'limiga doir 2025-yilgi amaliy tavsiyalarida san'at ta'limining ijodkorlik, tanqidiy fikrlash, madaniy xilma-xillikni anglash va ta'limda inklyuziv muhitni rivojlantirish bilan bog'liq ahamiyati ta'kidlangan [3]. Ushbu yondashuv musiqa ta'limini tor ma'nodagi ijrochilik mashg'uloti sifatida emas, balki shaxsning intellektual, estetik va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlovchi yaxlit pedagogik jarayon sifatida ko'rib chiqish zarurligini ko'rsatadi.

METODOLOGIYA

Bugungi kunda ta'lim jarayonining samaradorligi, avvalo, talabaning bilimlarni mustaqil o'zlashtirish, ularni yangi vaziyatlarda qo'llash, muammolarni tahlil qilish, dalillangan xulosalar chiqarish va o'z kasbiy faoliyatini muntazam takomillashtirish qobiliyati bilan belgilanadi. Mazkur masalaning metodologik asosini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, faoliyatga asoslangan yondashuv, konstruktivistik ta'lim g'oyalari, ijtimoiy hamkorlik va refleksiv o'qitish tamoyillari tashkil etadi. Ushbu yondashuvlar doirasida talaba ta'lim mazmunini mexanik o'zlashtiruvchi subyekt emas, balki bilimni anglash, tajriba bilan bog'lash, mustaqil xulosa chiqarish va yangi ma'no hosil qilish jarayonining faol ishtirokchisi sifatida qaraladi [9].

Bunda quyidagi nazariy metodlardan foydalanish nazarda tutildi:

Birinchidan, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish metodi orqali musiqa ta'limida faol ishtirok, mustaqil o'rganish va hamkorlikda bilim egallashning nazariy asoslari o'rganildi. Mazkur yo'nalishdagi tadqiqotlar talabalarning ta'lim jarayoniga jalb etilganligini ko'p o'lchamli hodisa sifatida talqin etish imkonini beradi [5].

Ikkinchidan, qiyosiy-tahliliy metod yordamida an'anaviy, asosan reproduktiv o'qitish bilan talaba faolligiga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvlarning farqli jihatlari aniqlandi. Bunda o'qituvchi boshqaruvining o'rni, mustaqil qaror qabul qilish imkoniyati, ijodiy vazifalarning ulushi va ta'lim natijalarini baholash usullari nazariy mezonlar sifatida qaraldi [8].

Uchinchidan, mazmuniy sintez metodi asosida musiqiy tinglash, ijrochilik, nazariy tahlil, jamoaviy ijod va refleksiyani yagona o'quv-bilish tizimida birlashtirish imkoniyatlari umumlashtirildi [4].

To'rtinchidan, tizimli yondashuv asosida musiqiy bilim, ijrochilik ko'nikmasi, hissiy idrok, ijodiy tafakkur va mustaqil ta'lim o'zaro ta'sir etuvchi komponentlar sifatida ko'rib chiqildi.

NATIJALAR

O'quv-bilish faoliyati — bu ta'lim oluvchining bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni ongli ravishda egallash, mavjud bilimlarni qayta ishlash, yangi axborotni avvalgi tajribasi bilan bog'lash, muammolarni mustaqil hal etish va o'z ta'lim natijalarini baholashga qaratilgan maqsadli faoliyatidir. Ushbu faoliyat faqat o'quv topshirig'ini bajarishdan iborat bo'lmay, bilish maqsadini anglash, harakatlar rejasini tuzish, natijani tekshirish va zarur hollarda faoliyat usullarini o'zgartirishni ham qamrab oladi [6–7].

Musiqa ta'limi sharoitida o'quv-bilish faoliyatining mazmuni yanada murakkablashadi. Chunki musiqiy bilimlarni egallash jarayonida talabaning eshitish idroki, xotirasi, diqqati, ritm hissi, musiqiy tasavvuri, hissiy munosabati va ijrochilik harakatlari bir vaqtning o'zida ishtirok etadi. Masalan, musiqiy asarni tinglash jarayonida talaba faqat tovushlarni qabul qilmaydi; u asarning ichki tuzilishini anglashga, temp va dinamikadagi o'zgarishlarni sezishga, musiqiy mavzular o'rtasidagi munosabatlarni aniqlashga va badiiy mazmunni izohlashga harakat qiladi.

Demak, musiqa ta'limida bilish faolligi kamida to'rtta o'zaro bog'liq darajada namoyon bo'ladi. Birinchi daraja —

musiqiy axborotni idrok etish va anglash. Ikkinchi daraja — musiqiy materialni taqqoslash, tahlil qilish va nazariy tushunchalar bilan bog‘lash. Uchinchi daraja — musiqiy muammoni mustaqil hal qilish, ijro yoki talqinga oid qarorlar qabul qilish. To‘rtinchi daraja — o‘z natijalarini refleksiv baholash va keyingi faoliyatni takomillashtirish.

Mazkur darajalar bir-biridan ajralgan holda emas, balki izchil va ayni vaqtda qaytuvchan jarayon sifatida amal qiladi. Talaba ijroda yo‘l qo‘ygan xatosini tahlil qilganda nazariy bilimlariga qayta murojaat qiladi; yangi asarni tinglaganda avvalgi musiqiy tajribasidan foydalanadi; ijodiy vazifani bajarishda esa egallagan bilimlarini qayta tashkil etadi.

Shu nuqtai nazardan, musiqa ta’limida o‘quv-bilish faoliyatini faollashtirishning asosiy mezoni talabaning qancha ma’lumotni eslab qolgani emas, balki musiqiy bilimlar bilan qanday intellektual amallarni bajara olishi, ularni qanday talqin qilishi va yangi vaziyatda qay darajada mustaqil qo‘llay olishidir.

O‘quv-bilish faoliyatini faollashtirish zarurati, avvalo, musiqa ta’limining kasbiy maqsadlari bilan belgilanadi. Musiqa yo‘nalishidagi talabalar kelgusida nafaqat ijrochi yoki musiqa o‘qituvchisi, balki badiiy mazmunni anglatuvchi, o‘quvchilarda estetik didni shakllantiruvchi, musiqiy asarlarni tahlil qiluvchi va ijodiy faoliyatni tashkil etuvchi mutaxassislar sifatida faoliyat yuritadilar. Bunday kasbiy vazifalarni bajarish uchun tayyor bilimlarni o‘zlashtirishning o‘zi yetarli emas.

Birinchidan, mustaqil musiqiy tafakkurni shakllantirish zarurati mavjud. Talaba asarning janri, shakli, uslubi, ifoda vositalari va badiiy g‘oyasini mustaqil tahlil qila olmasa, uning kasbiy faoliyati ko‘p jihatdan tashqi ko‘rsatmaga bog‘liq bo‘lib qoladi. Mustaqil tahlil esa musiqiy materialning ichki mantig‘ini anglash, dalillarga tayangan talqin ishlab chiqish va ijrochilik qarorlarini asoslash imkonini beradi.

Ikkinchidan, ijrochilik mahoratini ongli rivojlantirish zarurati bor. Musiqiy ijrochilik faqat harakatlarni takrorlash emas, balki maqsadli mashq qilish, xatolar sababini aniqlash, texnik muammolarni qismlarga ajratish va natijalarni taqqoslash jarayonidir. Talaba o‘z ijrosini eshitib baholash, nima uchun muayyan joyda ritmik beqarorlik yoki intonatsion xatolik paydo bo‘lganini tushuntirish va mashq strategiyasini mustaqil o‘zgartirishni o‘rganishi lozim.

Uchinchidan, ijodiy mustaqillikni rivojlantirish zarurati mavjud. Musiqa san’ati mazmunni bir xil shaklda qayta ifodalash bilangina cheklanmaydi. U talqin, ifoda, kompozitsiya, improvizatsiya va badiiy qarorlar xilma-xilligini nazarda tutadi. Shu bois ta’lim jarayonida talabalarga musiqiy materialni qayta ishlash, aranjirovka qilish, kichik kompozitsiyalar yaratish va ijodiy yechimlarni qiyoslash imkoniyatlari berilishi muhim.

To‘rtinchidan, kasbiy o‘zini o‘zi rivojlantirish ehtiyoji mavjud. Musiqa pedagogikasida ta’lim oluvchining mustaqil o‘rganish qobiliyati nafaqat universitet davrida, balki butun kasbiy faoliyati davomida ahamiyatlidir. Yangi repertuarni o‘zlashtirish, zamonaviy o‘qitish usullarini o‘rganish, raqamli resurslardan foydalanish va o‘quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashish doimiy izlanishni talab etadi.

Beshinchidan, ta’limdagi individual farqlarni hisobga olish zarurati bor. Talabalarning musiqiy tajribasi, eshitish qobiliyati, nazariy tayyorgarligi, ijrochilik mahorati, o‘rganish sur’ati va qiziqishlari bir xil emas. Musiqa darslarida maxsus ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan o‘quvchilarni qo‘llab-quvvatlashga bag‘ishlangan tizimli sharhda ta’lim jarayonida moslashtirilgan pedagogik yordam va inklyuziv yondashuv muhimligi ko‘rsatilgan [1]. Garchi mazkur tadqiqot asosan umumiy maktab ta’limidagi 6–15 yoshli o‘quvchilarga bag‘ishlangan bo‘lsa-da, undagi individual ehtiyojlarga mos pedagogik yordam tamoyili musiqa pedagoglarini tayyorlash jarayoni uchun ham nazariy ahamiyatga ega.

Shunday qilib, o‘quv-bilish faoliyatini faollashtirish musiqa ta’limida faqat darsni qiziqarli tashkil etish usuli emas. U talabaning kasbiy mustaqilligi, musiqiy tafakkuri, ijodiy salohiyati va uzluksiz rivojlanish qobiliyatini shakllantiruvchi strategik pedagogik vazifadir.

Musiqa ta’limida inklyuzivlikni o‘rganuvchi tadqiqotlar ham pedagogik yordamni talabalarning ehtiyojlariga moslashtirish muhimligini ko‘rsatadi [1]. Bu holat faol o‘qitish usullarini joriy etishda barcha talabalardan bir xil tezlik, bir xil ijrochilik darajasi yoki bir xil ifoda usulini talab qilish maqbul emasligini anglatadi. Ayrim talabalar uchun notali matnni tahlil qilish, boshqalari uchun audiovizual namuna, yana boshqalari uchun esa bosqichma-bosqich amaliy mashqlar samaraliroq bo‘lishi mumkin.

UNESCOning 2025-yilgi tavsiyalari madaniyat va san’at ta’limini ijodkorlik, tanqidiy fikrlash va madaniy xilma-xillikni anglash bilan bog‘laydi [3]. Bu yondashuv musiqa ta’limida milliy musiqiy meros, jahon musiqasi, zamonaviy ijro amaliyoti va talabalarning shaxsiy badiiy tajribasini bir-biri bilan bog‘lash zarurligini nazariy jihatdan qo‘llab-quvvatlaydi.

Shunday qilib, zamonaviy ilmiy manbalar faol o‘qitishning musiqa ta’limi uchun ahamiyatini asoslashga imkon beradi. Biroq uning samaradorligini ta’minlash uchun faollikni faqat tashqi harakatlar yoki mashg‘ulotdagi qizg‘inlik bilan emas, balki anglash, mustaqil fikrlash, ijodiy yechimlar ishlab chiqish va o‘z faoliyatini baholash bilan bog‘liq holda tashkil etish zarur.

MUHOKAMA

Musiqa ta’limida talabalarning o‘quv-bilish faoliyatini faollashtirishni alohida usullarni qo‘llash bilan cheklamasdan, ta’lim jarayonining barcha tarkibiy qismlarini qamrab oluvchi pedagogik tizim sifatida tashkil etish zarur. Bunday tizimda ta’lim maqsadi, musiqiy materialning mazmuni, o‘qitish usullari, mustaqil ta’lim, pedagogik muloqot va baholash mexanizmlari o‘zaro muvofiqlashtiriladi.

Birinchi bosqich maqsadli-motivatsion yo‘nalish bo‘lib, unda talabaning musiqiy bilimlarni egallash ehtiyoji, kasbiy maqsadlari va o‘quv vazifasining ahamiyatini anglashiga e’tibor qaratiladi. Bu bosqichda talabaga o‘rganilayotgan asar, musiqiy hodisa yoki ijrochilik vazifasining kasbiy faoliyat bilan bog‘liqligi tushuntiriladi.

Ikkinchi bosqich muammoli-kognitiv faoliyat hisoblanadi. Unda talabalar musiqiy materialni kuzatish, tinglash, taqqoslash, tahlil qilish va muammoli savollarga javob izlash orqali yangi bilimlarni egallaydilar. O‘qituvchi mazkur

jarayonda talabaning mustaqil fikrlashini rag'batlantiruvchi savollar, qo'shimcha materiallar va yo'naltiruvchi ko'rsatmalardan foydalanadi.

Uchinchi bosqich amaliy-ijodiy faoliyat bo'lib, unda nazariy bilimlar ijro, improvizatsiya, musiqiy tahlil, aranjirovka, ansambl ijrochiligi va loyihaviy vazifalar orqali amaliy ifodasini topadi. Talaba bilimlarni faqat takrorlamaydi, balki ularni yangi sharoitda qo'llaydi va mustaqil yechimlar ishlab chiqadi.

To'rtinchi bosqich refleksiv-baholovchi faoliyatdan iborat. Talaba bajarilgan vazifani belgilangan mezonlar asosida tahlil qiladi, o'zining kuchli va takomillashtirilishi zarur bo'lgan jihatlarini aniqlaydi hamda keyingi mashg'ulot uchun maqsadlar belgilaydi.

Beshinchi bosqich natijalarni mustahkamlash va yangi bilish vazifalariga o'tishni qamrab oladi. Unda avvalgi faoliyat natijalari yangi musiqiy materialni o'zlashtirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Shu tariqa ta'lim jarayoni takrorlanuvchi, ammo har bir bosqichda murakkablashib boruvchi rivojlanish sikliga aylanadi.

O'quv-bilish faoliyatini faollashtirish bo'yicha taklif etilayotgan nazariy yondashuvni musiqa ta'limining turli fanlarida qo'llash mumkin [10]. Masalan, musiqa nazariyasi mashg'ulotlarida talabalarga tayyor qoidalarni o'zlashtirish bilan birga, musiqiy misollar orqali qonuniyatlarni mustaqil aniqlash vazifasi berilishi mumkin. Musiqa tarixi fanlarida asarlarni tarixiy, ijtimoiy va uslubiy kontekstda qiyoslashga e'tibor qaratiladi. Asosiy cholg'u yoki vokal mashg'ulotlarida esa talabaning o'z ijrosini tahlil qilishi, mashq strategiyasini tanlashi va talqin variantlarini taqqoslashi muhim ahamiyat kasb etadi.

Musiqa pedagogikasi fanlarida ushbu yondashuv yanada keng imkoniyatlarga ega. Talabalar kelgusidagi darslarni loyihalash, turli yoshdagi o'quvchilar uchun topshiriqlar ishlab chiqish, o'quvchilarning musiqiy ehtiyojlarini aniqlash va ta'lim natijalarini baholashga oid amaliy vazifalarni bajarishlari mumkin. Bunda talabaning o'zi faol o'rganish tajribasini boshdan kechirishi uning kelgusidagi pedagogik faoliyati uchun metodik asos vazifasini bajaradi.

Shuningdek, milliy musiqiy merosni o'rganishda talabalarning faolligini oshirish alohida ahamiyatga ega. Xalq qo'shiqlari, maqom namunalari, an'anaviy ijrochilik uslublari va zamonaviy musiqiy asarlarni qiyosiy tahlil qilish talabalarda milliy badiiy tafakkurni rivojlantirish bilan birga, musiqiy hodisalarni mustaqil anglash qobiliyatini ham mustahkamlaydi. Bu jarayonda madaniy merosni shunchaki yod olinadigan ma'lumotlar to'plami sifatida emas, balki tahlil, talqin va ijodiy muloqot manbai sifatida taqdim etish muhimdir.

Shunday qilib, taklif etilayotgan nazariy yondashuv musiqa ta'limida o'quv-bilish faoliyatini maqsadli tashkil etish, uning tarkibiy qismlarini muvofiqlashtirish va natijalarini ko'p mezonli baholash uchun konseptual asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

XULOSA

Musiqa ta'limida talabalarning o'quv-bilish faoliyatini faollashtirish zamonaviy oliy ta'limning muhim pedagogik vazifalaridan biri hisoblanadi. Ushbu zarurat musiqiy bilimlarning murakkab xususiyati, ijrochilik va nazariy tafakkurning o'zaro bog'liqligi, ijodiy mustaqillikka bo'lgan talab hamda bo'lajak mutaxassislarning uzluksiz kasbiy rivojlanishi bilan belgilanadi.

Yuqorida keltirilgan fikrlar asosida quyidagi xulosalarga kelish mumkin.

Birinchidan, o'quv-bilish faoliyatini talabaning mashg'ulotdagi tashqi ishtiroki bilan tenglashtirish mumkin emas. U musiqiy mazmunni anglash, mustaqil tahlil qilish, bilimlarni amaliy qo'llash, ijodiy yechimlar ishlab chiqish va o'z natijalarini baholash kabi o'zaro bog'liq jarayonlarni qamrab oladi.

Ikkinchidan, musiqa ta'limida bilish faolligini rivojlantirish motivatsion, kognitiv, emotsional-estetik, amaliy-ijrochilik, ijodiy va refleksiv komponentlarning uyg'unligiga tayanadi. Ushbu komponentlarning bir tomonlama rivojlanishi ta'lim natijalarining cheklanishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun pedagogik jarayonda nazariy bilim, amaliy tajriba, badiiy idrok va mustaqil fikrlash o'zaro muvofiqlashtirilishi zarur.

Uchinchidan, o'qituvchining pedagogik roli tayyor bilimlarni yetkazuvchi subyekt vazifasidan tashqari, talabaning mustaqil izlanishini qo'llab-quvvatlovchi, muammoli vaziyatlar yaratuvchi va refleksiv faoliyatini rivojlantiruvchi hamkor vazifasini ham qamrab olishi lozim. Bunda pedagogik rahbarlik va talaba mustaqilligi bir-biriga zid emas, balki ta'limning maqsadli tashkil etilishini ta'minlovchi omillardir.

To'rtinchidan, talabalarning o'quv-bilish faoliyatini baholashda faqat yakuniy natijaga emas, balki motivatsiya, musiqiy tafakkur, ijrochilik, ijodiy mustaqillik, hamkorlik va refleksiya kabi mezonlarga ham e'tibor qaratish zarur. Bu yondashuv ta'lim jarayonidagi o'zgarishlarni kengroq anglash va talabalarning individual rivojlanishini qo'llab-quvvatlash imkonini beradi.

Umuman olganda, musiqa ta'limida talabalarning o'quv-bilish faoliyatini faollashtirishni ta'lim mazmuni, pedagogik munosabatlar, mustaqil ta'lim va baholash mexanizmlarini qamrab oluvchi yaxlit jarayon sifatida tashkil etish lozim. Bunday yondashuv musiqiy bilimlarni ongli o'zlashtirish, ijodiy tafakkurni rivojlantirish va bo'lajak mutaxassislarning mustaqil kasbiy faoliyati uchun zarur intellektual hamda pedagogik salohiyatni shakllantirishga xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mommo O., Sutela K., Mononen R. Inclusion and Pedagogical Support for Students with Special Educational Needs in Music Lessons: A Systematic Review // International Journal of Music Education. – 2025. – Vol. 47, № 3. – DOI: 10.1177/1321103X251342143.

2. Stenalt M. H., Lassesen B. Does Student Agency Benefit Student Learning? A Systematic Review of Higher Education Research // Assessment & Evaluation in Higher Education. – 2022. – Vol. 47, № 5. – P. 653–669. – DOI: 10.1080/02602938.2021.1967874.

3. UNESCO. UNESCO Framework for Culture and Arts Education: Implementation Guidance. – Paris: UNESCO, 2025. – URL: https://www.unesco.org/en/articles/implementation-guidance-unesco-framework-culture-and-arts-education.

4. Veniel-Martí F., Botella-Nicolás A. M., Pruitt N., Pigott T. et al. Active Learning in Music Education: A Systematic Review and Meta-Analysis // Update: Applications of Research in Music Education. – 2026. – OnlineFirst. – DOI: 10.1177/87551233261425936.

5. Wang A. Models of Student Engagement in Music Education Classroom in Higher Education // Frontiers in Psychology. – 2021. – Vol. 12. – Art. 738207. – DOI: 10.3389/fpsyg.2021.738207.

6. Raximov Z. T., Jumayeva G. X. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida o‘quv motivlarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari // Maktabgacha va maktab ta’limi. – 2026. – May. – 5(4)-son. – B. 178–182.

7. Raximov Z. T. Kompetensiyaviy yondashuv asosida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘quv-bilish faoliyatini rivojlantirish // Maktabgacha va maktab ta’limi. – 2026. – May. – 5(4)-son. – B. 245–248.

8. Rakhimov Z. T. Modern Approaches to Preparing Students for Innovative Pedagogical Activities // Galaxy International Interdisciplinary Research Journal (GIIRJ). – 2026. – Vol. 14, № 4. – P. 99–104. – ISSN: 2347-6915.

9. Rakhimov Z. T. Possibilities of Using Pedagogical Technologies in a Digital Educational Environment // Journal of Pedagogical Inventions and Practices. – 2026. – Vol. 56. – P. 16–21. – ISSN: 2770-2367. – URL: https://zienjournals.com.

10. Rakhimov Z. T., Bozorova M. Ch. Didactic Conditions for the Development of Creative Abilities of Future Primary School Teachers // Journal of Pedagogical Inventions and Practices. – 2026. – Vol. 56. – P. 12–16. – ISSN: 2770-2367. – URL: https://zienjournals.com.